

Folket uden stemme
af Matthias Hvass Borello
Information, 17. december 2007

Stor fotoudstilling i Kunsthallen Nikolaj skildrer og giver stemme til Europas udstødte folkeslag, romaerne. Med Joakim Eskildsens fotografier og Cia Rinnes fyldige tekstmateriale får vi nu en chance for at se mennesket bag stereotypen.

Enfoldig information er kilde til meget ondt. Dette tilfælde gælder også roma-folket, der netop nu som en undtagelse bliver grundigt illustreret og formidlet med en udstilling og en massiv kunst-dokumentarisk bogudgivelse med titlen Roma-rejserne. Baggrunden er kunstnerparret, fotograf Joakim Eskildsen og forfatter Cia Rinnes, rejser fra 2000-2006 blandt romaerne i Ungarn, Indien, Grækenland, Rumænien, Frankrig, Finland og Rusland. Det er der kommet en bemærkelsesværdig bogudgivelse og ikke mindst fotoudstilling ud af, hvor Joakim Eskildsens ekspressive og portrættagtige tilgang til fotografiet illustrerer en historie, som ikke er repræsenteret, selvom romaerne i dag er Europas største minoritet med 20 millioner ansigter. En blind plet i den europæiske bevidsthed i følge Joakim Eskildsen, og en stor del af romaerne lever i dag skjult. Enten fordi de er udstødt fra samfundet, eller fordi de har fralagt sig identiteten som roma for at integrere sig.

“Vi vidste ufattelig lidt om romaerne, og vi blev hurtigt meget interesserede i at sprænge det her stereotype billede og påpege den minimale viden, som omgærde dette folk. Vi har været igennem utallige møder og set højtuddannede, aktivistiske, meget diskriminerede og meget integrerede romaer. Bare det at vi sidder og snakker om romaerne under ét begreb lige nu, virker helt absurd,” indleder Joakim Eskildsen, da Information mødte ham og hans finske kone Cia Rinne med barn på armen i Kunsthallen Nikolaj. Joakim Eskildsen har søgt billedligt at opfange den kraft, som personer kan udstråle, forklarer han. Når det lykkedes er det som balsam for sjælen og giver ham håb om denne verden. “Jeg er interesseret i at lave fotografier, som rører noget dybt i mig selv, og jo ældre jeg bliver, jo flere registre har jeg at spille på. I fotografiet kan du skabe din egen verden, og her er det deres - men også min - verden. Billederne bygger på en grundlæggende fascination af mennesker. Jeg føler ikke et behov for at gå ud og prædike en eller anden moral. Jeg ser mennesker, følelser og noget universelt, og det skulle gerne have den effekt på dem, der ser det her,” siger han.

Den negative fortælling

Kun forfølgelsen af jøderne under nazismen kan til nød sammenlignes med forfølgelsen af romaerne, men med romaerne er der tale om et folkeslag, som nu har været udstødt på meget konkret vis i 600 år, forklarer Joakim Eskildsen. “Om jøderne findes der jo enormt meget differentieret litteratur med vidt forskellige indgangsvinkler, men romaerne mangler simpelthen stemmer - vidnesagn. Dels fra romaerne selv og dels fra omverdenen. Der er ingen lobby, som taler for dem. Man kan selvfølgelig ikke sammenligne det, men det er bare for at sige, at de vitterligt har brug for en håndsækning for at vende bøtten. Dette er et nutidigt, dokumentarisk vidnesbyrd om, hvordan verden for romaerne ser ud lige nu, men havde man sendt to andre afsted, ville man sikkert også have fået en helt anden historie. Jeg siger det bare, fordi folk ofte tror, at der kun er én historie,” pointerer Joakim Eskildsen.

Udstødelsen af romaerne har ifølge ham været påvirket af flere sammenfald. For tusind år siden blev de modtaget som æresgæster i Europa og var en vigtig del af hærenes servicepersonale og landsbyernes vareforsyning ved deres funktion som blandt andet smede, underholdere, rejsende købmænd, dyrepassere og musikanter. Hos paven blev de modtaget som pilgrimme. Men de kom også som rejsende - ifølge mange historier typisk fra Indien - med mørk hud og skabte også den her primitive frygt for det anderledes, og i løbet af 1400-tallet med Ottoman-imperiet og den senere spredning af pesten fik de et rygte som både spioner og sygdomsbærere. “De blev fredløse, og mange steder i Europa måtte man skyde dem. I 1600-1700-tallet er det nærmest et mirakel, at de ikke blev udryddet. De skulle gemme sig i skovene og var fuldstændig separerede fra samfundet. I Grækenland for eksempel har næsten halvdelen valgt at sige, at de ikke er romaere i dag. De arbejder og kan integrere sig. Andre, som egentlig gerne vil arbejde men står fast på deres identitet som romaere, lever under apartheidagtige vilkår uden for byerne. Derfra er det meget svært at rejse sig,” siger Joakim Eskildsen.

Den positive fortælling

- *Hvad skal der til for at vi kan bryde den her negative fortælling?*

”Først og fremmest handler det om at give majoritetsbefolkningen information om romaerne. Rigtig information. Journalister fokuserer typisk på en kultur, der er baseret på fattigdom, men sådan er det ikke. Misforståelserne bygger på den manglende information i skolerne og de fordomme, som lever omkring dette folk. Vi kender faktisk kun til de romaer, som kommer hertil som rejsende, og ikke dem, som rent faktisk har arbejde og har integreret sig,” forklarer Cia Rinne. Og det er kun få organisationer, der tager sig af at samle dokumentation og optegnelser fra romaer rundt omkring i Europa, forklarer hun. Blandt andet European Roman Rights, som forsøger at samle penge til romaerne. Men information burde ikke være et stort problem og kunne gøre en stor forskel, mener kunstnerparret. Men det, der for alvor kunne ændre det, er, at man begynder at anerkende dem menneske til menneske, lovgivningsmæssigt og på arbejdsmarkedet. ”Der er jo rigtig mange romaer med store kvalifikationer, som aldrig får et job, bare fordi de er romaer. I Finland er der mange højt uddannede romaer, og procentdelen med gode job er nær de 20 procent, men jeg er sikker på, hvis holdningen er god, så er vi måske et helt andet sted om 50 år. Det handler jo om, at majoritetsbefolkningen flytter sig på nogle punkter. Det er den stærke, som må handle først,” understreger Joakim Eskildsen. Og både hans billeder og bogudgivelsen har forsøgt at afholde sig fra den negative repræsentation, hvor tigere typisk præger billedet, mens det i realiteten kun er en mikroskopisk del af romaerne, der står for dette stereotype billede.

Opgør med fordomme

”Jeg har forsøgt at ramme noget essentielt, og vores lange ophold har gjort, at folk hurtigt vænnede sig til vores tilstedeværelse og forstod vores arbejde. De var ofte meget sensitive i forhold til vores intentioner, for hver gang der har været historier om dem i pressen, har de jo mærket det på deres egen krop. De oplevede det som en tidsmaskine, når de så mine billeder andre steder fra. ’Se min søn, sådan boede vi med din farfar,’ kunne de for eksempel sige, når de så et billede fra Indien, hvor romaerne stadig bor i telte.” - Hvordan oplevede du dette folk som kunstner? ”Min tilgang er måske på mange måder naiv. Jeg har ikke set det som et projekt om et fattigt folk, men som et folk, der er rigt på noget, som vi andre er fattige i: stærke familiære forhold, kontakten til naturen, medmenneskelighed og kulturel stolthed. Man kan jo også sige, at det at lave kunst via andres misere er lidt for meget, men den tanke kan drive dig ud i apati, og afholde dig fra at gøre vigtige ting og få nye ideer. Via litteraturen og de historiske lag, som Cia har stået for, er der kommet andre lag på. De er ikke et stereotyp folk. Fordommen er stereotyp. Man ønsker at få bekræftet fordommen, fremfor at flytte sit standpunkt. Og det er jo ret absurd. Skulle jeg afholde mig fra at illustrere en rom, der synes lykkelig,” spørger Joakim Eskildsen. ”Denne bog er til romaerne.”